

081528

HUZUR DERSLERİ

-
- 1 SALİH ÇAVUŞOĞLU, Osmanlı İmparatorluğunda padişah huzurunda yapılan tefsir dersleri, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010

MADE VAMM LANDIK

Huzur Bersler
081528

1567 GLASSEN, Erika. *Huzur: Trägheit, Seelenruhe, soziale Harmonie: zur osmanischen Mentalitätsgeschichte. Literatur und Gesellschaft: kleine Schriften von Erika Glassen zur türkischen Literaturgeschichte und zum Kulturwandel in der modernen Türkei.* Hrsg. Jens Peter Laut unter mitarbeit von Barbara Pusch. Würzburg: Ergon Verlag Würzburg in Kommission, 2014, (Istanbuler Texte und Studien, 31), pp. 43-61. Originally published as Glassen, Erika. "Huzur: Trägheit, Seelenruhe, soziale Harmonie. Zur osmanischen Mentalitätsgeschichte". In: *Türkische Miscellen*, Jean-Louise Bacqué-Grammont, Barbara Flemming, Macit Gökberk und İliber Ortaylı (Hrsg.). Istanbul: Editions Divit Press, 1987, pp. 145-166.

77 Haziran 2015

Huzur dersleri

Ziya Karici

• Ramazanda Huzur Dersleri,

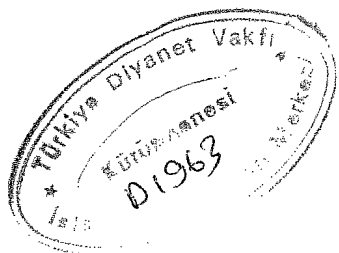
Nesil Dergisi (1979) III/10.

21 NISAN 1993

A MEDRESE FOR THE PALACE: OTTOMAN DYNASTIC LEGITIMATION IN THE EIGHTEENTH CENTURY*

MADELINE C. ZILFI

UNIVERSITY OF MARYLAND

(081 528)

It is generally agreed that the Ottomans placed high value on an Islamic identity for their dynasty and realm. Far less appreciated is how the precise content of that identity varied according to the interests and needs of individual sultans. Availing themselves of the diverse, even conflicting inspirational strands of Islam, different sultans were able to cultivate or set aside symbols and rites to suit their needs. In the eighteenth century, Mustafa III (1757-74) and his successors recast the image of the sultan as "scholar-master" of the Ottoman religious institution (*ilmiye*) with the invention of a new tradition, the *Huzur Dersleri*. The *Huzur Dersleri* were classes on Koranic commentary (*tefsir*) offered in the sultan's presence and at his command, during the month of Ramadan. This "palace medrese" served a number of interrelated purposes having to do with the vulnerabilities of the Ottoman dynasty, the predilections of the sultans who sponsored the *Huzur Dersleri*, and the socio-economic pressures besetting the personnel of the *ilmiye* in the eighteenth century.

While this article analyzes the *Huzur Dersleri* as imperial ceremony and patronage, it focuses primarily on how this institution—representing legalist Islam and displaying to advantage the Empire's working juridical scholars—both bolstered the dynasty's moral claims and gave the sultans direct access to crucial urban allies.

THERE CAN BE LITTLE DOUBT that Ottoman imperial propaganda was associated with Islam from the earliest days of the Ottoman Empire until its end in the twentieth century. Religiously evocative myths, deeds, honorifics, holidays, architecture and even the occasional marriage were some of the options that the sultans employed in their pursuit of a successful dynastic propaganda.

It is useful to recall that Ottoman rulers were constant patrons of the religious. The constancy of royal patronage, however, obscures the richness of the Islamic repertoire on which the rulers drew. The diverse, even conflicting, inspirational strands of the faith deserve closer attention. So, too, do the particular interests and predilections of individual sultans. In one way or another, all the sultans were heavily invested with an Islamic identity, but different sultans favored different combinations of equally "Islamic" rituals, symbols and spokesmen.

The Ottomans seldom, if ever, disowned links between their dynasty and the authority of the sacred, although they did see fit to recast certain claims when it suited their purposes. The assertion of a transfer of caliphal succession from the Abbasid dynasty to the

Ottomans was one such claim. It first appeared with Selim I's (1512-20) conquest of the central Arab lands. Thereafter it resurfaced when the Ottomans were challenged on home ground by powerful foreign rivals—Muslim in the sixteenth century, non-Muslim in the eighteenth, and both in the nineteenth.¹ In addition, the Ottoman claim of marriage ties to the family of the thirteenth-century saint, Shaikh Edebali of Karaman in Anatolia, was advanced or shelved depending on the need to ingratiate the dynasty with tribal elements.²

The martial claims of the sultan underwent similar metamorphoses. In the early centuries, the founding sultans had been genuine warriors, the best and the bravest, it was said. But even those who were not were glorified as successful warriors. Regardless of actual performance in battle, a sultan, by his presence alone,

¹ Hilmar Krüger, *Fetwa und Siyar* (Wiesbaden, 1978), 102-5; Halil Inalcık, *The Ottoman Empire: The Classical Age, 1300-1600* (London, 1973), 34, 57.

² Shaikh Edebali is variously described as the father-in-law or grandfather of the first Ottoman sultan, Osman I. His special "gift of blessing" (*baraka*) both predicted Ottoman hegemony and guaranteed it through the union between his daughter and the Ottoman house. See *İslam Ansiklopedisi*, s.v. "Edebali"; Inalcık, 55.

* An earlier version of this paper was presented to the Conference on Ottoman Legitimacy, held in Bochum, Germany, in December, 1988.

MADELINE C. ZILFI
SONRA GELEN DOKÜMAN

21 MARIS 2010

23 ARALIK 1992

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

3 — Yalnız car'ü mülâsıklıkta geçen bir hile daha vardır: Bâyi meselâ, şefiin tarafında ve meşfuunbihin uzunluğunca pek dar bir parçayı, kendi mülkünde bırakır ve böylelikle bu şuf'a sebebi için zarurî olan ittisal ve iltisakı ortadan kaldırır, yahut bu kadarını müşteriye hiç bir ivaz mukabili olmaksızın hibe eder ve sonra kalan arazisini yine aynı kimseye satar. Böylece şefiin, şuf'a hakkını dermeyanı önlemiş olur.

4 — Yahut da müşteri, satın alacağı akarın pek cüz'î bir parçasını meselâ yirmide birini çok yüksek bir fiyatla satın alır, şefiin bu kadar nâmüsait şerait karşısında şuf'a hakkını kullanmaması muhtemel ve melhuzdur. Böylece cüz'î bir hissesine malik olarak mütebaki kısım için aynı zamanda şefi durumuna girer. Müşteri ise, bu kalan kısmı düşük bir bedelle satın alır. Gerçi eski hukukta şefiler arasında da şuf'a cereyan ederse de müşteri olan şefi şeriklik, asıl komşu olan şefi, câr'ü mülâsıklık sebebiyle şuf'a hakkını haiz buldukları ve bitişik komşuluk sebebi, iştiraktan daha aşağı derecede bir şuf'a âmili olduğu için, bu büyük kısmı şerike karşı alamaz.

Aynı neticeye, bâyi o cüz'î kısmın müşterinin olduğunu ikrar ederek müşteriyi yine şerik durumuna sokmak suretiyle de varılabilir.

5 — Müşteri şefie müracaat ederek «meşfuu benden saltn alda, bana hasım olma» dese ve şefi bunu kabul etse; yahut şefi müşterinin «bunu sana şu kadar müddetle şu kadar kuruşa icar veya irae eylerim» şeklindeki teklifini kabul eylese, her iki halde de şuf'ası batıl ve binnetice sakat olmuş bulunur.

Görülüyor ki, bazıları yeni hukukumuz bakımından dahi düşünüle-bilecek mahiyette olan bu çarelerle, şuf'a hakkının âdeta işlemez bir hale sokulması da mümkün olmakta idi.

Fakat ne denirse densin, Mecellenin şuf'a hakkını çok ince bir vukuf-la ve derinlikle incelemiş olduğunu teslim etmek lâzımdır. Gerçi bazı noktalarda ve ezcümle (fevr) esasının bir neticesi olarak talebatı selâsede düşünmek ve karar vermek için bir vakit bırakmamış olmak v.s. gibi hakkın derhal sukutunu mucip olacak kayıt ve şartlarla müesseseyi güç işler bir vaziyete koyduğunu söyleyenler varsa da, bu hususlar onun geniş bir vukuf-la, pek çok ihtimallerin cevabını gösteren bir tanzim tarzıyla, bugünün bir çok mevzuatından üstün olan yerini kaybettiremez.

Belki de bu sebepledir ki, hareket mebdeleri tamamen ayrı olan yeni hukukumuzun muhalif prensiplerine rağmen, bazı kısımlarında Mecelle, şuf'a hakkını aydınlatan bir ışık olarak tatbikatçılara yol göstermekte hâlâ devam etmektedir.

Feyzi Necmeddin Feyzioğlu

i.Ü. Hukuk Fakültesi Mecması, cilt: XVI, s. 993-1053

İstanbul-1950

HUZUR DERSLERİ

Ord. Prof. Ebül'ülâ Mardin

Sayın Âlim Bay Ali Hümmet Bekkâl'e

ÖNSÖZ

Üçüncü Sultan Mustafa devrine müsadif hicri 1172 yılında Osmanlı devleti teşkilâtına ithal olunan (*Huzur Derstleri*) adlı ilmî meclisler hakkındaki malûmatımız, işin azamet ve ehemmiyetile mütenasip değildir. Derslere nihayet verildiği tarihten itibaren geçen şu son rubu asır müddet zarfında bu mevzu üzerinde ilmî esaslı bir taharri ve tetkik yapılmadığı için bizi velyeden nesiller müesseseye nüfuzda çok güçlük çekecekler ve tettebbua serrişte olacak mehazlar bulamayacaklardır.

İki yüz seneye yakın uzun bir zaman devam eden şu kıymetli müessesenin dikkate değer hiç bir iz bırakmaksızın unutulmaya mahkûm bulunması ve tarihin derinliklerine adeta «*nakışberâb*» gibi süzülüp gitmesi ilim namına doğrusu acı bir mazhariyet olduğu kadar ahlâfın bihakkın tenkidini de müstelzim ve telâfisi mümkün olmayan bir mahrumiyettir.

Yüksek ve cazip mansıbları kendi ihtiyarlarıyla terkederek bütün mevcudiyetlerini ilme hasreden memleketin binlerce güzide, fedakâr âlimlerinin çalışma faaliyetlerine saha olan bu derlerde yorulmak bilmeyen mesaisiyle temeyyüz eden şahsiyetleri bilmemiz, tanımamız hepimiz için bir kadirbilirlik borcudur. Halbuki, bahsi geçen derslere iştirak eden zevatın tercümei halleri şöyle dursun, isimlerini bile tam surette istikra edebilir durumda değiliz. Artık bu hizmeti de Osmanlı tarihini esaslî, ilmî ve mümkün mertebe bitaraf yazmaya gayret eden Hammer gibi yabancı müverrihlerden beklememeliyiz¹⁾. İhtisas bakımın-

1) Maamañih müverrih Hammer de huzur derstlerine temas etmiştir. Farhînin Ata bey merhum tarafından tercümesi yetistirillememiş olan kısmında (H. 1172) senesi şüunu izah edilirken müverrih Vâsıftan nakledildiği kavliyyen muhtemel olan fıkrasında ilk tahrir olunan huzur dersi hakkında malûmat verilmiş ve (H. 1180) yılı vukuatı anlatılırken de huzur derstlerinin 19 meclise inkisamı keyfiyetine temas edilmiştir.

Hammer'in almancaşı bizim müverrih Naima'nın türkçesi gibi şahsî bir husu-

etseler bile diğerlerinin icazetine mevkuf bir mahiyet arzederler. Bu itibarla böyle irtifaklar, gayri menkul mükellefiyetleri gibi tasarruflarla hissedarların kanunî şuf'a haklarının karşılaşmaları pek muhtemel değildir⁷⁸.

Bunların kanunî şuf'a hakkından önce vücut bulmuş olmaları halinde ise muteber olduğunu ve şefiî meşfu hisseyi bu külfetlerle yüklü olarak alabileceğini hatırlamak lâzımdır.

d) *Kanunî şuf'a hakkından sonra meşfu hissede şahsî hakların tesis edilmiş olması hali :*

Tesis edilmiş bulunan bu şahsî haklar ya tapuya da şerh verilmiş, yahut da sadece nisbî mahiyetinde bırakılmış olabilirler :

Meselâ kanunî şuf'a hakkına rağmen hissedar, kendi hissesi üzerinde bir akdî şuf'a hakkı ihdas edebilir. Ve hattâ bunu tapuya şerh ettirebilir. Bu vaziyette mukavele ile tesis edilmiş bulunan şu şahsî hakların, kanunî şuf'a hakkına tekaddüm edemeyeceği muhakkaktır. Hattâ bir az önce münakaşasını yaptığımız gibi, sıra hakkındaki mutat hükümler burada tatbik olunmadığı ve şahsî haklar daha önce tesis edilmiş bulunduğu zamanlar bile, kanunî şuf'a hakkı, kullanmada bunlardan evvele alındığına göre, sonra tesis olunanlarında da aynı neticeye evleviyetle varılacaktır⁷⁹.

Yahut bu şahsî hak tapuya şerh verilmiş bir adı veya hasılat icarı da olabilir. Ancak burada bir ayırma yapmak lâzımdır : Sadece hisse şaya kiraya verilemez. Gayri menkulün hey'eti mecmuasının icara verilmesi ise ancak hem hisse, hem şahıs ekseriyetiyle mümkün olabileceğinden, bilâhare hissedarın bundan dolayı kanunî şuf'a hakkını kullanması düşünülemez. Fakat hissedarlardan bir kısmı, yapılan bu icar akdinden sonra hissesini satacak olursa, diğer hissedarlar kanunî şuf'a hakkını kullanarak şeyi iktisap edebilirler. Böyle bir iktisap ise bey hükümlerini tevhit ettiğinden, Milli Korunma Kanununun arızî hükümleri istisna edilirse, şefi, B. K. Md. 254 e istinaden icarı feshedebilir. Şerh verilmemiş bir icar mukavelesinin ise tamamen umumî hükümlere tâbi olduğu malumdur.

Dr. Feyzi Necmeddin Feyizoğlu

78) Kanunî şuf'a hakkının, önce tesis edilen haklara karşı durumu. Bak., Tezimiz Sah. 105.

79) Allgäuer - Vorkaufs - Ruckkaufs - und Kaufsrecht - These, Zurich, 1918. Sh. 105 - 106 ve Tahir Sebük, a. g. notlar.

HUZUR DERSLERİ

(Devam)

Ord. Prof. Ebül'ülâ Mardin

Hicri 1139 senesine ait malûmat :

Sinâni adidedenberi eyyamı Ramazanı mübarekde Sadrazam ve mürebbii efazılı âlem hazretlerinin âdeti hamideleri üzere huzurlarında Tefsiri Beyzavîyi takrir ve esrarı envarı tenzili keşif ve tenvir eyliyen fuzelayı mevalîi izamdan bir kaçı muktezayı tarikleri üzere mansıbları ile makziyülmeram ve Razî Abdüllâtif efendi Edirne ve Mestçizade Abdullah efendi Bursa ve Mirzazade Nilî Ahmed efendi Mısır kazalarında mesnedârâyı ahkâm olmaları ile sâbika Haleb kadısı İlmî Ahmed efendi ve Selânikden mâzul Pirizade sahib Muhammed efendi ve müderrisini kirumdan Arapzade Salih efendi ve Köseç Veli efendi ve Şer'iyyatî Halil efendi ve Darendelî Muhammed efendi alâtarikilmünavebe takrir ve mücavebeye mahi mezburun 3 üncü Çarşamba günü iptida ve ağaz ve zikrolunan farisanı mizmarı maani ve beyanın kümeysi zebanları hilyei takrirda kasabusebki ihraz eyledikten sonra mahi mezburun 25 inci günü idi şerif karib olmağla ders ve takrir karini encam ve mecalisi dersde bulunmaları mültezem olan damadı âsafî Kapudan Mustafa paşa hazretleri kakım kürk ve efendiler atayayı cezile ve muktezayı mevsim üzere sof feraceler ilbasile mazharı ihlan ve ikram kıldı. Aynı eser, Şahife 462.

Hicri 1140 senesine ait malûmat :

«Bir kaç senedenberi mutad olduğu üzere eyyamı mübarekei Ramazanda huzuru âsafî celilüşşanda Tefsiri Beyzavî tedris ve takririyle beynelakran tekmihi sermayei taayyün ve ünvan eyleyen fuzelayı mevalîi ve müderrisinden Edirnedan mâzul Razî Ahmed efendi ve Halebdan mâzul İlmî Ahmed efendi ve Mısırdan mâzul Nilî Ahmed efendi ve Arapzade Salih efendi ve Şer'iyyatçı Halil efendi ve Şamî Ahmed efendi ve Darendelî Muhammed efendi bilmünavebe takrire memur olmalarıle sûrei

şüreleri yürümeye başlar, duran dâvalara devam olunur. İflâs aktolunan konkordatonun tastiki sebebiyle kaldırılmışsa dâvaların yeniden ikamesi gerekir. Çünkü, konkordatonun tastikile açılmış olan dâvalar sukut eder.

İflâsın kaldırılması alacaklıların geri aldıkları talep haklarını düşürmez. Talebin geri alınması alacaktan feragati tazammun etmez²².

İflâsı kaldıran veya iflâsın kaldırılması talebini reddeden mahkeme kararı umumî hükümlere göre temyiz olunabilir. Fakat, tatbikatta bu kararların temyiz edildiği hemen hiç görülmemektedir. Gerçekten, alacaklılar geri aldıkları taleplerini ve borcun ödendiğine dair vesikalarını tekrar geri alamayacaklarından, iflâsın kaldırılmasına dair kararın bozdurulmasını isteyemeyeceklerdir. Olsa olsa hata, hile, cebir sebebiyle taleplerini geri aldıklarını veya vesikayı imzaladıklarını iddia edeceklerdir. Bu gibi hallerde ise iflâsın kaldırılması kararı yüksek mahkemeye müracaata lüzum kalmadan mahkemece doğrudan doğruya iptal edilecektir. Konkordatonun tastiki halinde ise tastik kararı aleyhine temyize müracaat olunabilir²³.

Necmeddin M. Berkin

22) Sabri Şakir Ansay, İflâs, shf. 85. (1942).

23) Sabri Şakir Ansay, s. g. e., shf. 86.

HUZUR DERSLERİ

(Devam)

Ord. Prof. Ebü'lûlâ Mardin

ALTINCI KISIM

HUZUR DERSLERİ USULÜNÜN BAŞLANGICINDAN SONUNA KADAR MUKARRİRLİKTE BULUNANLARIN İSİMLERİ

Hicri asır başı olan 1200 üncü yıldan itibaren huzur derslerinde Mushaf sırasını takip tarzı tekarrür etmiş olmasından dolayı o sene Fatiha sûresinden başlanıp H. 1341 senesinde Nahil sûresine müntehi olan huzur dersleri *mukarrirlerinin* isimleri üzerinde esaslı tetkikler yapılmış ve daha evvelki senelere ait olan ilk 19 isimden sonrakilerinin isabetine tam kanaat getirilerek aşağıdaki liste tanzim edilmiştir :

İsim	Hicri		Ayrılma sebebi
	tayin tarihi	Ayrılma tarihi 74	
Fetvaemini Ebubekir Ef.	1172		
Kalyunî efendi			
Sıracî efendi			
Muhaddis efendi			
Hamidî efendi			
Torun efendi			

74) Muvakkat vazifelere tayin, huzur dersi mukarrirlik vazifesine son vermiyordu.

Rütbe terfiini tazammun eden müstakbel zamana muzaf kaza tevcihlerinde rütbe irade tarihinden itibaren ihraz olunur ise de huzur derslerindeki vazifeden infisal bilfiil kazılık vazifesine şuru' anında vuku bulurdu.

24 SUBAT 1993

SEKİZİNCİ KISIM

HUZUR DERSLERİNİN SENELİK İÇTİMA HEYETLERİ

HUZUR DERSLERİ

(Devam)

Ord. Prof. Ebül'ulâ Mardin

İsim	Hicri tayin tarhi	Ayrılma tarhi	Ayrılma sebebi
Rizeli Hacı İbrahim Ef.	1339		
Batumlu Hüseyin Hüsnü Ef.	1340		
Serezli Hafız Ahmet Şükrü Ef.	1340		
Karahisarlı Şarkili Ahmed Rasim Ef.	1340		
Eğimli Hacı Ömer Ef.	1340		
Rizeli Ali Haydar Ef.	1340		
Kal'acıklı Muhammed Ali Ef.	1340		
Kângırılı Muhammed Rüştü Ef.	1340		
Kilisli Muhammed Tefvik Ef. ⁹⁹	1340		
Ahıskalı Ali Haydar Ef. ^{99a}	1340		
Manisalızade Mustafa Şevket Ef.	1340		
Bursalı Hafız Salih Ef.	1340		
Kalecikli Muhammed Zühdü Ef. ^{99b}	1340		
Silifkeli Muhammed Emin Ef.	1340		
Kalkandelinli Hürşit Ef.	1340		
Ahrovalı Muhammed Şemsettin Ef.	1340		
Arđonođlu Süleyman Sami Ef.	1340		
İskilipli Muhammed Âtîf Ef.	1340		

99, 99 a, 99 b) Evvelce Hicri 1334 den 1337 ye kadar muhataplık vazifesinde bulunmuştur. Yukarıda Hicri 1334 senesinde tayin edilen muhataplara bakınız.

Her sene Ramazanında in'ikat eden Huzur Dersi meclislerinde bulunan zevatın kimler olduğunu tesbit, araştırmamızın en güç safhasını teşkil etmiştir. Bu gibi meclislerin zabıtları tutulmadığı gibi, sır kâtiplerinin meraklıları bile tuttukları kayıt defterlerinde yalnız mukarririn ismini yazmakla iktifa edip müzakere ve muhaverelere iştirak eden diğer zevatı bildirmek lüzumunu hissetmemişlerdir. Her sene atebî ülyaya meşihat makamından muntazaman takdim olunan Huzur Dersinde bulunacak zevatın isimlerini muhtevî defterlerin de Topkapı Sarayında muntazam surette arşivleri henüz yapılmamıştır. Taharririmde hâtrı hayale gelmeyen dosyalar içinde perakende olarak bu defterlerin bazılarını tesadüf ettim. Meselâ İstanbul'daki câmi ve mescitlerde hatip ve imam vazifesini görenlerin isimlerini müş'ir evrak arasına, Huzur Dersine iştirak eden zevata ait defterlerin de yanlışlıkla girmiş olduğunu gördüm. Topkapı Sarayı Müzesindeki bütün evrakı gözden geçirmek ise, zaman ve mesai bakımından müstahildir. Binaenaleyh vak'anüvis tarihlerinde, muhtelif dâireler arşivlerinde, mahzenlerde şimdiye kadar ele geçirebildiklerimi istinsah ederek, ileride başkaları tarafından ikmal olunacağı ümidiyle, bu esere mevcutları tarih sırasıyla kaydediyorum.

Kitabın tab'ı nihayet buluncaya kadar eksik senelere ait defterlerin de tamamen veya kısmen, bilütfihîtaalâ bulabilmek imkânı hasıl olursa, sona zeyl olarak ilâvesi mukarrerdir.

Ramazan 1172

Meclis	Sıfatı	İsmi
I.	Mukarrir	Fetvaemini Ebubekir Ef.
	Muhatap	Nebil Muhammed Ef.
	»	Saray Hocası Hamidi Muhammed Ef.
	»	Şeyhülislâm Müfettişi İdris Ef.
	»	Müzellef Muhammed Ef.
	»	Konevî İsmail Ef.

24 SUBAT 1993

HUZUR DERSLERİ

(Devam)

Ord. Prof. Ebül'ulâ Mardin

Ramazan 1266

Bu seneki Huzur Dersleri hakkında Takvimi Vekayi'de şu bilgi verilmiştir: «Şehri siyami mağfiretittisam evailinde huzuru dakayık-mevfuru cenabızillulâhide feyzbahşı in'ikat olan meclisi lâtime bu senei mübarekede dahi gurrayı garrayı mahi Ramazanı saadetnişandan bed ile sâyei ihsanvâyei cenabı padişahide tâyin buyurulmuş olan mukarririn ve muhatabîni fezailrehin efendiler Tefsiri Şerifi Beyzavî'den sâbıkı misullü sırasile şehri şerifi mezkûrun haftasına kadar halâvetbahşı bahis ve tezkir olarak tarafı eşrefi hazreti şehriyariden mumailleyhimin herbirine atayâyı kesire ihsan ve haklarında iltifatı seniyye şayan buyurularak duayı mefruzuledayı cenabı cihanbaniyi bilhulûsülcenan yad ve tekrar eylemişlerdir.» (Takvimi Vekayi, 17 Şevval 1266, sayı 429).

Meclis	Sıfatı	İsmi	Rütbesi
I.	Mukarrir	Akşehirli Hacı Ömer Ef.	Mütekait
	Muhatab	Harputlu Hacı Abdurrahman Ef.	»
	»	Ahskalı Muhammed Sakıp Ef.	»
	»	Boyabadı Ebubekir Ef.	»
	»	Şehri Muhammed Said Ef.	Dârülhadis
	»	Seferihisarlı Hacı Ali Ef.	Süleymaniye
	»	Karşı Mahmut Ef.	Hâmise
	»	Faşlı Süleyman Halid Ef. ¹³⁰	»
	»	Karahisarsahipli Hacı Ali Ef.	»
	»	Filibeli Mustafa Ef.	Mûsilai Süleymaniye
	»	Buhari Seyit Murtaza Ef.	»

130) Mukarrir vekili olup, dersi vekâleten takrir eylemiştir.

Meclis	Sıfatı	İsmi	Rütbesi
I.	Muhatab	Denizlili Hacı Muhammed Veli-yüddin Ef.	Mûsilai Süleymaniye
	»	Bolulu Hafız Ahmed Ef.	»
	»	Kazdağlı Muhammed Ef.	»
II.	Mukarrir	Yakuvah İbrahim Ef.	Dârülhadis
	Muhatab	Bergevi Mustafa Ef.	Mûsilai Süleymaniye
	»	Gölpazarlı Muhammed Şakir Ef.	»
	»	Bolulu Hacı Hasan Ef.	Mütekait
	»	Akşehirli Keşşaf Mustafa Ef.	»
	»	Kângırlı Muhammed Arif Ef.	Mûsilai Süleymaniye
	»	Ahskalı Ahmed Ef.	»
	»	Ahskalı Mustafa Ef.	»
	»	İstanbul Selman Ef.	»
	»	Amasyalı Ömer Ef.	Hareketi Altmışlı
	»	Şeyh Yusuf efendizâde Ahmed Halid Ef.	»
	»	Trabzonlu İsmail Hakkı Ef.	»
	»	Ankaralı Hüseyin Hamid Ef.	»
	»	Kastamonulu Salih Ef.	»
III.	Mukarrir	Denizlili Yahya Ef.	Mütekait
	Muhatab	Karahisarlı Hacı Hasan Ef.	Hareketi Altmışlı
	»	Midillili Hacı Hafız Muhammed Ali Ef.	»
	»	Ahskalı Hacı Osman Ef.	»
	»	Geredeli Muhammed Raşit Ef.	»
	»	Karahisarlı Osman Ef.	»
	»	Eğimli Muhammed Ef.	»
	»	Müsevvit Ali Ef.	»
	»	Karahisarnallı Muhammed Ef.	»
	»	Hafız Ahmed Ef.	»
	»	Seferihisarlı İbrahim Ef.	Mütekait
	»	Nazillili Muhammed Şükrü Ef.	İptidai Altmışlı
	»	Kastamonulu Hacı Ahmed Hilmi Ef.	»
	»	Trabzonlu Muhammed Ef.	»
IV.	Mukarrir	İstanbul Hacı Hafız Muhammed Emin Ef.	Mütekait
	Muhatab	Gümüşlü Ömer Fevzi Ef.	İptidai Altmışlı

faaliyetler âmme kudretinden doğsa ve idare hukuku sahasına giren neviden olsa dahi ferde verilecek tazminata medenî hukuk kaidelerinin tatbiki ve adli mahkemelerin selâhiyeti²⁶ kabul edilmektedir.

V. Bir gayrimenkulün istimlâk edilmeden fiilen âmme emlakine kalbedilmesi halinde ferdin idare karşısındaki durumunu tesbit sadedinde, 4. Hukuk Dairesinin 15.5.1953 tarih ve 3086/2285 sayılı kararı ile 3. Hukuk Dairesinin 17.9.1953 tarih ve 7470/5108 sayılı kararında varılan neticelerin bir tevhidî içtihadı gerektirdiğini tebarüz ettirdikten sonra kabule şayan gördüğümüz hal tarzını belirtmeğe çalıştık. Ferdin gayrimenkulünün istimlâk edilmeden âmme emlakine kalbedilmesinin idarenin bir haksız fiili olarak tavsif edilmesi gerektiği ve ferdin mülkiyeti fiili tahsisle sona erdiği cihetle ancak bir tazminat talep edebileceği, bu tazminatın da haksız fiil kaidelerine göre adli mahkemelerce tayin edileceği neticesine varmış bulunuyoruz.

M. Kemal Oğuzman

İ.Ü. Hukuk Fakültesi Mecmuası,
cilt: XIX (sayı: 3-4) 1953,
İstanbul-1954, s. 821-868.

26 SUBAT 1993

26) Onar, a. g. e., sah. 406.

HUZUR PERŞLERİ

(Devam)

Ord. Prof. Ebül'ulâ Maşdin

Ramazan 1295

Meclis	Sıfatı	İsmi	Rütbesi
I.	Mukarrir	Boyâbadlı Osman Fâizî Ef.	Darûlhadis
	Muhatap	Seferihisarlı İbrahim Ef.	Mütekait
	»	Bozkırlı Mustafa Ef.	»
	»	Karınâbadî Ali Ef.	Süleymaniye
	»	Kemahlı Kasım Ef.	»
	»	Tirnovalı Hasan Ef.	»
	»	İçelli Abdullah Sâib Ef.	»
	»	Kozlucaı İbrahim Ef.	Hâmisei Süleymaniye
	»	Abanahı Veliyüddin Ef.	»
	»	Kazanlı Muhammed Said Ef.	»
	»	Ahıskalı Numan Ef.	Hâmisei Süleymaniye
	»	Rizeli Ömer Lûtfi Ef.	»
	»	Mektebi Harbiye Hocası Çorumlu Osman Ef.	»
	»	Nevşehirli Hacı Mustafa Mutî Ef.	»
»	Zaferanborlulu Ali Şevki Ef.	»	
II.	Mukarrir	Yanyalı Hacı Ömer Lûtfi Ef.	Süleymaniye
	Muhatap	Zağraı Hattat İbrahim Hilmi Ef.	Hâmisei Süleymaniye
	»	İspartalı Abdülkerim Ef.	»
	»	Hemşinli Muhammed Salim Ef.	»
	»	Priştineli Hacı İlyas Ef.	Müslai Süleymaniye
	»	Şehrî Cennetzade Muhammed Emin Ef.	»
	»	Malatyalı Muhammed Feyzi Ef.	»
»	Karacasulu Hafız Ali Rıza Ef.	»	

4 yıla ait verilen bu rakamlara göz atılacak olursa 1961, 1962 ve 1963 yılları Ramazan aylarında diğer aylara nisbetle daha az hukuk dâvaları açılmış, mahkemelere intikal etmiştir. 1964 yılında ise bir farklılık olmamıştır.

1964 yılında cezaevine giren mahkûmlar		1963-1964 yıllarında meydana gelen trafik kazaları	
		1963 (Bütün Türkiye için)	1964
Genel Toplam	93040	Genel Toplam	16281
Ocak		Ocak	1077
(Ramazan)	7711	Şubat	
Şubat	8371	(Ramazan)	961
Mart	9261	Mart	1159
Nisan	6852	Nisan	1148
Mayıs	6964	Mayıs	1162
Haziran	6688	Haziran	1251
Temmuz	6432	Temmuz	1377
Ağustos	6227	Ağustos	1407
Eylül	7667	Eylül	1618
Ekim	7912	Ekim	1621
Kasım	9255	Kasım	1716
Aralık	9521	Aralık	1468
		Bilinmeyen	321
		Genel Toplam	17238
		Ocak	
		(Ramazan)	1306
		Şubat	1304
		Mart	1066
		Nisan	1189
		Mayıs	1274
		Haziran	1379
		Temmuz	1564
		Ağustos	1750
		Eylül	1546
		Ekim	1512
		Kasım	1614
		Aralık	1442
		Bilinmeyen	292

Verilen bu iki ayrı istatistiklerde de Ramazan aylarıyla diğer aylar arasında önemli derecede rakam farkları mevcuttur. Bilhassa trafik kazaları üzerine tesiri daha çok farklılık arz etmektedir. Esasında verilen bu rakamların hepsi de memleketimiz için daima üzücüdür. Temenni edilen husus, rakamların bulunduğu hanelerin boş kalması veya asgari miktarları ihtiva etmesidir. 1391 yılı Ramazân-ı Şerif ayının hürmetine binâen Cenâb-ı Hak müslümanların ihtilâflarını azaltsın, düşmanlıklarını dostluklara tebdil eylesin.

Diyenel Dergisi, c. X/112-113 (1971) Ankara,

s. 331-333.

06 MAYIS 1993

Dergi 7 Kuşak
Kütüphanede Mevcuttur

RAMAZAN MÜBÂHASELERİ

“Huzur Dersleri,,

Osman ÖZTÜRK

Osmanlı saraylarında İhdası Osman Gâzi (1299-1326) devrine kadar uzanan ve I. Murad (1360-1389) devrinden itibaren saltanatın sonuna kadar da Ramazân-ı Şerif’de yapılmaya başlanan âlimler arası münazaralı dersler yapıldı. Bu dersler pâdişahların huzurlarında yapılması dolayısıyla “Huzur Dersleri” ismini almıştı. Huzur derslerinin her sene Ramazan ayında yapılmasının bir esasa bağlanması, yâni bir nevi kanunlaştırılması Sultan III. Mustafa (1757-1774) tarafından h. 1172 târihinde olmuştur².

Dersler devrin pâdişahının sarayında, mütad olarak Ramazan’ın birinci günü başlar ve sekiz ders yapılır³. Cuma günleri resmi tatil olması sebebiyle ders yapılmadığından, bu sekiz derslik mübâhase; 9-10 günde nihayet bulurdu. Bâzi kaynaklar Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) devrinde yapılan huzur derslerinin haftada iki defa olmak üzere Ramazan boyunca sekiz ders devam ettiğini zikrederler⁴.

Huzur derslerinde dersi takrir eden bir mukarrir ve bu takriri dinledikten sonra, takrir olunan mevzu hakkında mukarrire sual tevcih etmek sûretiyle mübâhasenin cereyanını temin eden muhatablar bulunurdu. Dersi her gün başka bir mukarrir takrir eder ve muhatablar da değişik kimselerden teşekkül ederdi. Bu muhatabların sayısının ilk devirlerde 13-15 iken⁵ son devirlerdeki derslerde 7-8 civarında olduğunu görmekteyiz⁶.

Gerek mukarrirlik ve gerekse muhatablık dâimi bir memuriyet olmayıp, geçici birer vazife idi. Bunlar devrin ileri gelen âlimleri arasından Şeyhülislâmlık makamı tarafından seçilir ve Ramazan’dan 2-3 ay kadar evvel, takrir olunacak bahisler mütalâa olunmak üzere kendilerine tebliğ edilirdi⁷.

- (1) Enderun Tarihi, c. 1, s. 212.
- (2) Huzur Dersleri, c. 2-3, s. XXXVI.
- (3) Tarih-i Lütfi, c. 3, s. 170.
- (4) Abdülhamid ve Yıldız Hatıraları, s. 129.
- (5) Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, s. 862.
- (6) Tarih-i Cevdet, c. 7, s. 101.
- (7) Os. Ta’ De. ve Ter. Sözl., s. 862.

HUZUR DERSLERİ

98

Santa Maria Kilisesi'nin dekorasyonunda çalışmak üzere oraya gider, ancak bu arada çıkan Beyoğlu yangınında tüm resimleri yanar. Viyana'da Theresianum Akademisi'ne profesör tayin edildiğini öğrenen Hunglinger, memleketine dönmeden önce İstanbul'da kaldığı birkaç hafta süresince yapmış olduğu yeni çizimlerden hazırlanmış gravürleri 1800'de Viyana'da bastırır. Albümün tam adı şöyledir: *Abbildungen herumgehender Kramer von Constantinopel nebst anderen Stadteinwohnern und Fremden aus Egypten der Barbarey und dem Archipelagos nach der Natur zur Pera bei Constantinopel gezeichnet im Jahre 1799 von Andreas Magnus Hunglinger von Yngue römischer Ritter, der K. K. Akademie der bildenden Künste der Historienmähler Elementischen des schönen Künste und Wissenschaften zu Bologna Mitglied und der Kaiserlichen K. Theresianischen adelichen dann auch der K. K. Orientalischen Akademie der Zeichenkunst Lebrer.*

Albümde İstanbul'a ait 24 levha vardır. Bunlar kentin satıcılarını gösteren sahneler halinde tertiplenmiştir, başlık olarak da genellikle, Türkçe ve İtalyanca olarak, satıcıların mallarını satarken söyledikleri sözler yazılmıştır. Bunlar da şöyledir: "Kiraz, Kiraz", "Fragules, Fragules" (Rumca çilek, çilek), "Fidan Karanfil", "Taze Süd", "Çanak Yoğurd", "Kaşkaval Peyniri", "Taze Kaymak", "Taze Bakla", "Muhallebim", "Yelpazeler", "Şerbet Asklama Buz", "Buz", "Çiçek Suyum Var", "Çiğerler Al", "Ocaklar Süpüreyim", "Balık", "Simidçi", "Şeker, Şeker", "İyi Şal, Fesim Var", "Sahlep Kaynar, Kaynar", "Taze Bozam Var", "Dülbend Yemeni", "Semiz Tavuklar", (Çubuk Temizleyen) (bu sonuncu yalnız İtalyanca yazılmıştır).

Çizgileri ve görüntüleri çok zayıf olan bu kitap sınırlı sayıda basılmış olmasından dolayı çok nadirdir.

STEFANOS YERASIMOS

HUZUR DERSLERİ

"Huzur-ı hümayun" dersleri, "ders takriri" de denmiştir. Ramazan ayında, dini konularda padişahı bilgilendirmeye dönük ders sunuşları. Bu çalışmalarla hem dönemin padişahına dolaylı biçimde din dersleri verilmiş olur, hem de ilmiye sınıfının yetkinliği ve düzeyi padişaha kanıtlanırdı.

18. yy'a gelinceye değin padişahlar, ulemanın dini konuları kendi huzurlarında tartışmalarına izin veremekteydiler. Bu tür oturumlar genellikle ramazan ayında yapılıyordu. Bazen de padişah, bir din bilginini çağırıp bir konuda açıklamada bulunmasını isterdi. Bunlara "ders takriri" deniyordu.

Huzur dersi denen ve şeyhülislamlığın görevlendirdiği müderrislerce yürütülen çalışmalar içinse 1750'den daha önceye ait bilgiler yoktur. Olasılıkla bu ikinci yöntem, uzun zaman saraydaki Kafes Kasrı'nda hapis yaşayıp daha sonra tahta çıkan ve bu nedenle de her alanda olduğu gibi dini konularda da yeterli bilgiye sahip bulunma-

yan padişahlara gerekli bilgi ve kavramları kazandırma amacından doğmuştu. 1759'da ise III. Mustafa'nın bir fermanıyla huzur dersleri saray gelenekleri arasında yer aldı.

Buna göre her yıl ramazan ayının 1.-10. günleri boyunca padişahın huzurunda ve 8 ayrı oturumda dersler yapılmaya başlandı. Saray kütüphanesi hocasının yönetiminde, "mukarrir" denen müderrisler, bir hadisini ya da ayetin yorumunu yapıp larken padişah ile Enderun ileri gelenleri de bu açıklamaları dikkatle dinlerlerdi. Sonraki yıllarda ise daha çok sayıda müderrisin huzurda takrirde bulunabilmesi için çalışmalar ramazanın 20'sine kadar yayıldı. Öğle ile ikindi arasındaki her oturumda, dersi sunan kıdemli bir müderris (mukarrir) ile bu açıklamaları dinleyen ve soru yönelten 10-20 arasında dinleyici (muhatap) müderris görev almaktaydılar. Giderek programlar, siyer-i nebi, cihat ve gaza gibi yarı dini yarı tarihi konularla zenginleştirildi. Mukarrir ve muhatapları ise dönemin şeyhülislamı seçmekte, ayrıca günleri ve konuları belirlemekteydi.

Huzur dersleri için sarayda özel bir mekân yoktu. Padişahın uygun gördüğü bir köşkte yapılırdı. Katılanlar, oturum boyunca çok saygılı davranırlar, fakat bazen, mukarrir ile muhataplar arasında tartışmalar çıktığı da olurdu. Buna neden olanlar, bir daha huzur derslerine gönderilmezlerdi. Başka ülkelerden ve kentlerden İstanbul'a gelen ünlü din bilginleri de huzur derslerine davet edilirdi. Oturumlar, padişahın "kâfi" demesiyle kesilir ve dua edilirdi.

II. Mahmud döneminde (1808-1839) huzur derslerini saray hocalarından 8 mukarrir ile 13 muhatap üstlenmişlerdi. Abdülaziz döneminde (1861-1876) ise bu çalışmalar Dolmabahçe Sarayı'nın Muayede Salonu'nda yapılıyordu. II. Abdülhamid (hd 1876-1909) bunun için Yıldız Sarayı'nda Çit Kasrı'nı uygun görmüştü. Burada kendisi yüksekçe bir mindere oturur, mukarrir ve muhataplar da rahleleriyle karşısında yer alırlardı. II. Abdülhamid, huzur mukarrirliği ile muhataplığını, ilmiye sınıfı içinde saygın bir paye durumuna getirmiş ve bu payeyi kazananlara aylıklar bağlamıştı. Çit Kasrı huzur dersleri uzun zaman, ramazan boyunca haftada ikişer gün yinelenirdi. V. Mehmed (Reşad) (hd 1909-1918) için düzenlenen huzur dersleri ramazanın ilk 10 gününde 8 oturumdan ibaret olarak Dolmabahçe Sarayı'nda Zülveçheyn Salonu'nda yapılıyordu. Konular ise Kuran'ın belli bir sraya göre açıklanmasıydı.

Huzur dersleri son olarak VI. Mehmed'in (Vahideddin) önünde 28 Nisan-8 Mayıs 1922'de yapıldı.

Bibl. Uzunçarşılı, *İlmiye*, s. 215 vd; Tayyazade Atâ, *Tarih-i Ata*, I, İst., ty, s. 212 vd; *Tarih-i Vâsıf*, I, 157; H. Z. Uşaklıgil, *Saray ve Ötesi*, İst., 1965, s. 229-232, Pakalın, *Tarih Deyimleri*, I, 860-865; Mehmed Zeki (Pakalın), "Huzur-ı Hümayun Dersleri", *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*, S. 74 (29 Haziran 1918), s. 816-819; E. Mardin, *Huzur Dersleri*, I-III, İst., 1956-1966.

NECDET SAKAOĞLU

HÜDAİYE TEKKESİ

bak. CAFER AÇA MESCİDİ

HÜMAYUNÂBÂD
bak. BEBEK KASRI

HÜNKÂR İMAMI KÖŞKÜ

Acıbadem'de yer alan ve günümüzde ortadan kalkmış bulunan bu köşkün inşaat tarihi bilinmemekte, ancak mimari özellikleri 18. yy'ın sonlarına veya 19. yy'ın birinci çeyreğine (III. Selim veya II. Mahmud dönemine) ait olabileceğini göstermektedir. Kimin tarafından yapıldığı da tespit edilemeyen köşkün, sarayda hünkâr imamı olarak görev yapmış bir kişiden dolayı bu isimle anıldığı tahmin edilebilir.

İki katlı ahşap köşk, güneye doğru meyilli geniş bir bahçenin sınırında, Kayışdağı ve çevresinin seyredildiği, manzaralı bir setin üzerinde yükselir. Bahçede teşhis edilen duvar kalıntıları, kavisli çıkıntılarla genişletilmiş setler, ağaç dizileri ile kuşatılmış gezinti yolları, su kulesi, havuz ve kuyu Hünkâr İmamı Köşkü'nün geniş programlı bir tesisten arta kaldığını kanıtlamaktadır.

Köşkün tasarımı, Türk sivil mimarisindeki merkezi sofalı ve dört eyvanlı kadim şemanın, Osmanlı barok üslubuna uyarlanmış üç eyvanlı bir varyantını sergiler. Yapının zemin katında ve üst katında, manzaraya açılan güney kesimine beyzi sofalı ve üç eyvanlı divanhaneler yerleştirilmiş, zemin kattaki yan eyvanlar birer duvarla sofadan ayrılarak odaya dönüştürülmüştür. Köşkün girişi bu yan odalardan batıda yer alanın arkasında (kuzeyinde) kalır.

Girişi izleyen taşlıktan hareket eden ve sofanın kavisli duvarına dayanan tek kollu merdiven üst katın sofasına çıkışı sağlar. Zemin katın, üst kata göre daha geniş tutulmuş olan kuzey kesiminde üç tane oda yer almakta, bunlardan ancak ortadakinin özgün ayrıntılarını (yüksek birimleri) koruyabilmiş olduğu gözlenmektedir. Kuzeybatı köşesinde yer alan ve tali bir girişle donatılmış olan odanın hizmetkârlara tahsis edildiği anlaşılmaktadır. Zemin katın barındırdığı mekânların tavanlarında, çitlerle yapılmış kare veya baklava biçiminde taksimat bulunur.

Üst kattaki divanhanenin beyzi sofası, çatı altında gizlenen, bağdadî sıvalı, basık bir kubbe ile örtülmüştür. Çepeçevre konsollu bir silmenin kuşattığı kubbenin içinde gözlenen kalem işi bezeme, kubbenin merkezinden eteğine doğru yayılan ışıklardan meydana gelmekte, sofa mekânına bir otağ görünümü kazandırmaktadır. Ayrıca sofanın, aynı şekilde taksim olan zemin kaplamaları da mekânın tasarımı ve kubbenin bezemesi ile bütünleşmektedir. Kubbenin merkezinde, oymalı ve renkli, beyzi bir göbeğin bulunduğu, döşemenin merkezinde de fiskiyeli bir şadırvanın yer aldığı bilinmektedir.

Sofanın kuzey yönünde, duvara yaslanmış olan memmer çeşmenin aynası yapraklı "S" kıvrımları ile çerçevesiz, sehpa üzerindeki vazodan fıskıran yapıkların meydana getirdiği zarif bir alınlıkla taçlandırılmıştır.

22 ARALIK 1997

MADDE YAYINLANMIŞTIR
SONRA GELEN DOKÜMAN

Saray Çatısı Altında İlmî Faaliyetler: Huzur Dersleri*

Fikret SÖNMEZ

“Huzur Dersi” tarihimizde, Hicrî 1172 Ramazan-ı Şerifinde, Milâdî 28 Nisan C.ert. 1759 gününden başlayarak, her sene Osmanlı Padişahı'nın huzurunda sayısı muayyen, ilim ve takvasıyla tanınmış zatlardan müteşekkil olmak üzere, sarayda teşkil edilen ilmî mecliste “Kadi Beyzavî Tefsiri”nin münazaralı bir şekilde tedrisini ifade etmek üzere kullanılan bir ıstılahtır.

Huzur Dersleri sadece Ramazan aylarında verilmştir. Dersin hususiyeti, mübahase ve münazaralı olmasıdır. Muhatap denilenlere ders verilirken, dinleyen ilim sahiplerinin, mukarrir denilen dersi verene suâl sormaları vazifeleri icabıdır. Bu derslerde soru sormak asıldandır. Her muhatap ayrı ayrı sual sorarlar.

Huzur Dersleri'nin, padişahın resmî vazife yaptığı yerlerde belirli bir merasimle tedrisi asıldır.

Huzur Dersleri her Ramazan'da en az sekiz defa verilir. Bu dersler, H.1172/M.1759 yılında başlamakla beraber, H.1200/M.1785 yılı 28 Nisan Çarşamba gününden itibaren Fâtiha suresinden başlamak suretiyle Mushaf-ı Şerif'deki; muayyen sırayı takip ederek H.1341/17 Nisan 1922 Salı günü başlayan Ramazan-ı Şerif'e kadar aynı sıra takip edilerek 14. Cüz'de yer alan Nahl suresinin 31. âyet-i kerimesi ile dersler sona ermiştir.

Huzur Dersleri'ne en son muhatap olarak katılan Kula'lı Muhammed Emin Efendi 4 Kasım 1962 yılında vefat etmiştir.

Huzur Dersleri'nde söz ve fikir hürriyeti esastır. Bu cümleden olarak Padişah III. Selim zamanında mukarrir ve muhatapların her birine çekinmeden ve her türlü tesirden uzak kalarak düşüncelerini olduğu gibi ortaya koymaları dersten evvel padişah tarafından kat'î bir dille bildirilirdi.

Hükûmet erkânının da dinleyici sıfatıyla hazır buldukları bu derslerde her türlü baskıdan uzak bulunulurdu. Bununla birlikte, saraylarda Huzur Dersleri'nden başka okutulması alışılmış olan Tefsir Dersleri de vardı.

Huzur Dersleri, Osmanlı Padişahlarından III. Sultan Mustafa tarafından H./1172'de bir irade ile başlatılmış ve Osmanlı Devleti'nin yıkıldığı 6. Sultan Mehmed'in ve hatta son Halife Abdülmecid Efendi zamanına “*Hilafetin ilgası ve Hanedan-ı Osmani'nin Türkiye Cumhuriyeti memâliki haricine çıkarılmasına dâir*” olan 341 sayılı 26 Recep 1342/7 Şubat 1923 Perşembe, tarihli Kanunun yürürlüğe girmesiyle son bulmuştur. III. Sultan Mustafa'nın, padişah oluşunun 2. senesi Ramazan-ı Şerifinde 1172 tarihinde Huzur Dersleri'ni devletin resmî teşkilâtına dahil etmesi, onun dindarlığı ve takvasına bir nümûne olarak gösterilir.

Sultan III. Mustafa'nın, sır kâtibi tarafından tutulan zabıtlarda, 5 vakit namazı cemaatle edaya kararlı ve sabah namazlarını müteâkiben de sarayda verilen Tefsir Dersleri'ne devamlı geldiği kayıtlıdır. Padişahların harem hayatı dışındaki bütün yaptıkları işler, sır kâtiplerince yazılmıştır. Padişahları tanımada bu notlar son derece ehemmiyet taşımaktadır. Avrupalıların yıllarca korkup titre-

* Huzur Dersleri ile ilgili bilgileri en geniş biçimde Ord.Prof. Ebu'l-Ulâ Mardin merhumun 1. cildini hazırladığı ve 1956 yılında İstanbul'da İsmail Akgün Matbaası'nda basılan eserden, ayrıca 2. ve 3. ciltleri birlikte 1966'da aynı matbaada basılan, Prof.Dr. İsmet Sungurbey ile, eski İstanbul Hâkim Muâvinlerinden Semiha Omay Hanımefendi'nin hazırlayıp bastırıkları, “*Huzur Dersleri ile İlgili Konuşmalar*”, 1. bölüm İstanbul 1965 Hüsnütabi Matbaası, isimli eserden; Halit Ziya Uşaklıgil'in “*Saray ve Ötesi*” isimli eserinden, Ankara Eğitim Bilimleri Fakültesi dekan Yardımcısı Sn.Prof.Dr. Yahya Akyüz'ün 1.baskısını 1982'de, genişletilmiş 2. baskısını 1985'de yaptığı, “*Türk Eğitim Tarihi*” Ankara 1985 Ankara Ü. Basımevi'nde basılan eserinde; aylık İslâm Mecmuası'nın 1 Haziran 1984, sayfa 56-57'deki Sn.Doç.Dr. Osman Öztürk'le yapılan mülakatda; Sn.Ord.Prof.Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın T.Tarih Kurumu'na basılan, “*Osmanlı Devleti'nde İlimiye Teşkilatı*”; Lütfi Simavî'nin, “*Sultan Mehmed Reşad Han'ın ve halefinin sarayında gördüklerim*”, 2 ks. /bir arada/İstanbul 1340 Kanaat Kütüphanesi 8°; ile Tayyazâde Ahmed ATA'nın, “*Tarih-i Ata*” 2 C. İstanbul. 1291-1293; Şeyh Yahya Efendi Matbaası 8° gibi eserlerde “Huzur Dersleri” ile ilgili mevzu işlenmiştir.